

WIADOMOŚCI STATYSTYCZNE

CZASOPISMO GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO
I POLSKIEGO TOWARZYSTWA STATYSTYCZNEGO

STULECIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA STATYSTYCZNEGO

Czesław DOMAŃSKI

Setna rocznica powstania Polskiego Towarzystwa Statystycznego

---

Przyjmuje się, że statystyka jako nauka wywodzi się z arytmetyki politycznej, która posługuje się językiem miar oraz wag. Jej początki sięgają drugiej połowy XVII w. Za prekursora zastosowania statystyki do opisu i analizy zjawisk społecznych uważany jest John Graunt (1620—1674), który określił m.in. stopę umieralności z powodu różnych chorób, liczbę ludności w Londynie i w okolicy, skonstruował również tablice umieralności i napisał książkę pt. *Naturalne i polityczne obserwacje poczynione nad biuletynami śmiertelności*, wydaną w 1662 r.

Oprócz prac J. Graunta należy wyróżnić książkę Williama Pett y'ego (1623—1687) pt. *Arytmetyka polityczna*, wydaną w 1676 r. oraz dwa artykuły Edmunda Halleya (1656—1742) poświęcone analizie zgonów we Wrocławiu, opublikowane w XVII tomie wydawnictwa Royal Society pt. *Philosophical Transactions* w 1692 r.

ROZWÓJ POLSKIEJ MYŚLI STATYSTYCZNEJ

Pierwszą pracę, którą można zaliczyć do polskiej literatury statystycznej, stanowi książka Stanisława Staszica (1755—1826) pt. *O statystyce Polski. Krótki rys wiadomości tym, którzy ten kraj oswobodzili, i tym którzy w nim chcą rządzić*, wydana w Warszawie. Stanowi ona owoc jego pracy naukowo-badawczej. Pierw-

sze wydanie (anonimowe) pochodzi z 1807 r., natomiast drugie z 1809 r. (zawierające podtytuł *Krótki rys...*) zostało wydane pod nazwiskiem autora, który podkreśla ważną rolę statystyki w życiu i gospodarce nowoczesnego państwa.

Powstają również inne książki statystyczne zasługujące na to, aby je wymienić: Tadeusz Czacki *Statystyka Polski* (1845); Józef Deskur *Zadania naukowe i życiowe statystyki, rzecz napisana z powodu Wykazów Statystycznych Sądowo-Karnych za rok 1865* (1865); Mieczysław Marasse *O pojęciu i zadaniu statystyki* (1866); Zdzisław Korzybski *Wstęp do teorii statystyki* (1870); Tadeusz Pilat *O metodach zbierania dat do statystyki żniw* (1873), *O miejskich biurach statystycznych* (1871), *Statystyka* (1923). Prof. T. Pilat był współzałożycielem i członkiem Międzynarodowego Instytutu Statystycznego (MIS) oraz redaktorem wydawanych we Lwowie przez Krajowe Biuro Statystyczne „Wiadomości Statystycznych o stosunkach krajowych” (w latach 1873—1919 ukazało się 26 tomów) i *Podręcznika statystyki Galicji* (wychodził w latach 1900—1913, był kontynuacją ukazującego się od 1887 r. *Rocznika Statystyki Galicji*). Inne wydawnictwa statystyczne to: Józef Buzek — *Studia z zakresu administracji i wychowania publicznego* (1904), *Rozsiedlenie ludności Galicji według wyznania i języka* (1909) i *Pogląd na wzrost ludności ziem polskich w wieku XIX* (1915); Józef Kleczyński — *Miejskie biura statystyczne* (1884), *Organizacja statystyki w Austrii* (1883), *Spisy ludności w Rzeczypospolitej Polskiej* (1892), w 1885 r. ogłosił na łamach „Przeglądu Polskiego” obszerny artykuł pt. *Międzynarodowy Instytut Statystyczny*, będący jedną z najważniejszych publikacji poświęconych tej instytucji, a w 1891 r. jako drugi Polak został członkiem MIS; Witold Załęski — *Statystyka porównawcza Królestwa Polskiego. Ludność i stosunki ekonomiczne* (1876), *Teoria statystyki w zarysie* (1884), *Królestwo Polskie pod względem statystycznym. Część I. Ludność. Górnictwo. Finanse, Część II. Statystyka zajęć i przemysłu* (1900—1901), *Ze statystyki porównawczej Królestwa Polskiego. Ludność i rolnictwo* (1908); Zygmunt Gargas — *Poglądy ekonomiczne w Polsce XVII w.* (1897), *O podatku rentowym* (1898), *Obowiązek deklaracji statystycznej* (1900), *Józef Kleczyński i jego działalność naukowa* (1901), *Studia z zakresu teorii statystyki* (1901), *Staszic jako statystyk* (1902), *Staszic als Statistiker* (1914), *Geschichte der Nationalökonomie in alten Polen* (1925); Stanisław Plater — *Atlas statystyczny Polski i krajów okolicznych* (1827); Ludwik Plater — *Rys leśnostatystyczny Królestwa Polskiego* (1827), *Opisanie geograficzno-historyczno-statystyczne województwa poznańskiego* (1841). Wymienione opracowania autorskie dawały podstawę badawczą i metodologiczną do rozwoju polskiej statystyki publicznej.

Wyniki badań statystycznych przeprowadzonych przez centralne urzędy statystyczne Rosji, Prus i Austrii były w szczegółowych przekrojach nieporównywalne, ze względu na stosowane różne metody statystyczne oraz niejednoznaczną terminologię.

Wkład polskiej myśli statystycznej w rozwój statystyki jako dyscypliny naukowej w świetle prezentowanych prac jest nie do przecenienia. Należy podkreślić, że wiele z tych prac ukazało się w językach obcych, głównie francuskim

i niemieckim. Wydawnictwa te ukazywały się wielokrotnie w wyniku inicjatyw społecznych.

POCZĄTKI DZIAŁALNOŚCI POLSKIEGO TOWARZYSTWA STATYSTYCZNEGO

Przed I wojną światową niemal równocześnie w Krakowie i Warszawie pojawiły się wśród polskich uczonych inicjatywy opracowania publikacji statystycznej, która byłaby niezależna (w zakresie tematyki, metodologii oraz organizacji) od urzędów państwowej statystyki administracyjnej państw zaborczych.

Opracowania publikacji obejmującej tematycznie trzy zaborcy podjęto się w Krakowie. W 1912 r. powołano w tym celu Polskie Towarzystwo Statystyczne (PTS), pierwsze profesjonalne stowarzyszenie statystyków. Prezesem PTS wybrano prof. dra Juliusza Leo (1861—1918), wykładowcę skarbowości na Uniwersytecie Jagiellońskim, będącego wówczas także prezydentem miasta Krakowa.

Towarzystwo w 1915 r. wydało publikację pt. *Statystyka Polski*, opracowaną przez prof. dra Adama Krzyżanowskiego (1872—1963) i prof. dra Kazimierza Władysława Kumanieckiego (1880—1941). Było to pierwsze polskie opracowanie pokazujące rozwój społeczno-gospodarczy na ziemiach polskich od początku XIX w. aż do I wojny światowej.

Lwowski geograf i kartograf prof. dr Eugeniusz Romer (1871—1954) prowadził w latach 1915 i 1916 prace nad *Geograficzno-statystycznym atlasem Polski*. Opublikowano go w Wiedniu w 1916 r., w języku polskim, francuskim i niemieckim. Autor zamieścił w nim 32 tablice i 69 map dotyczących: geografii, historii, demografii, przemysłu, rolnictwa, oświaty, podmiotów administracyjnych i politycznych. Obszerny zbiór informacji statystycznych zgromadzony w trakcie opracowywania atlasu posłużył prof. E. Romerowi do wydania, wspólnie z dr. Ignacym Weinfeldem, kolejnej publikacji statystycznej pt. *Rocznik Polski. Tablice Statystyczne* (Kraków, 1917). Wydawnictwo o to, opublikowane także w niemieckiej i francuskiej wersji językowej, było drugim (po *Statystyce Polski* A. Krzyżanowskiego i W. Kumanieckiego) tak obszernym rocznikiem statystycznym, przedstawiającym w ujęciu liczbowym stan gospodarczy i życie społeczne w trzech zaborach od przełomu XIX/XX w. do I wojny światowej.

Poza rocznikami statystycznymi ukazywały się też w okresie I wojny opracowania indywidualne z zakresu statystyki. Można tu wymienić m.in. *Podręcznik statystyki* (1917) opracowany przez statystyka i ekonomistę prof. dra Edwarda Grabowskiego (1880—1961), wykładowcę w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie, a także trzytomową pracę pt. *Rozwój terytorialny narodowości polskiej* (1917—1918) autorstwa prof. dra Włodzimierza Wakara (1885—1933), również wykładowcy statystyki i ekonomii w Wyższej Szkole Handlowej.

Zarówno roczniki statystyczne, jak *Geograficzno-statystyczny atlas Polski*, a także inne prace statystyczno-historyczne wydane w czasie I wojny światowej

były bardzo przydatne delegacji polskiej w rokowaniach pokojowych w Paryżu (1919) i Rydze (1921), przy ustalaniu granic Polski.

TOWARZYSTWO EKONOMISTÓW I STATYSTYKÓW POLSKICH

W 1917 r. powstało w Warszawie Towarzystwo Ekonomistów i Statystyków Polskich. O jego genezie m ówi następujący zapis: *Wśród grona ekonomistów i statystyków, zamieszkałych w Warszawie i skupiających się wokół Redakcji „Ekonomisty” powstała w marcu roku 1917 myśl, ażeby utworzyć w Warszawie zrzeszenie pod nazwą Towarzystwo Ekonomistów i Statystyków Polskich.*

29 marca 1917 r. odbyło się zebranie kilkunastu osób z tego kręgu, na którym wybrano Komisję Organizacyjną w składzie: Jan Dmochowski, Franciszek Doleżał, Stanisław Dziewulski, Kazimierz Kasperski, Stanisław A. Kempner i Włodzimierz Wakar. Komisja ta po opracowaniu statutu i wykonaniu innych prac przygotowawczych zwołała 3 grudnia 1917 r. pierwsze, organizacyjne zebranie tego Towarzystwa, na którym — po zreferowaniu przez J. Dmochowskiego projektu Komisji Organizacyjnej utworzenia poszczególnych sekcji — zebrani uchwalili zorganizowanie pięciu sekcji: teorii ekonomii; skarbowości; statystyki; polityki ekonomicznej; polityki społecznej. Wybrano również władze, przewodniczącym zarządu został prof. dr Antoni Kostanecki, zastępcami prof. Stanisław Dziewulski i prof. Ludwik Krzywicki, sekretarzami prof. Jan Dmochowski i prof. Kazimierz Kasperski, skarbnikiem prof. Władysław Zawadzki.

Zebranie organizacyjne sekcji statystyki odbyło się 14 stycznia 1918 r. Skład pierwszego prezydium był następujący: przewodniczący — prof. Ludwik Krzywicki, zastępca przewodniczącego — prof. Edward Grabowski, sekretarz — Stefan Szulc.

W 1921 r. Rada Towarzystwa uznała kwartalnik „Ekonomista” za organ Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich (TE i SP). Można zatem przyjąć, że było to jedno z pierwszych czasopism statystycznych o profilu ekonomiczno-statystycznym. W „Ekonomiście” ukazało się sprawozdanie Jana Piękałkiewicza z XV sesji MIS, która odbyła się w 1923 r. w Brukseli.

W sierpniu 1929 r. zorganizowano w Warszawie XVIII sesję MIS. Powierzenie Polsce tego zgromadzenia było wyrazem międzynarodowego uznania dla osiągnięć polskiej statystyki.

W latach 1929—1932 sekcje tematyczne Towarzystwa nie funkcjonowały, natomiast 29 maja 1933 r. zostały reaktywowane sekcje: teorii ekonomii, polityki gospodarczej, statystyki, ekonomiki rolniczej. Sekcje te rozpoczęły wkrótce prace; jako jedna z pierwszych odbyła posiedzenie organizacyjne sekcja statystyki. Członkami jej zostali: Jan Derengowski, Michał Kalecki, Ignacy Krautler, Ludwik Landau, Zygmunt Limanowski, Stefan Moszczyński, Jerzy Sława-Neyman, Jan Piekałkiewicz, Franciszek Piltz, Edward Strzelecki, Edward Szturm de Sztrem, Stefan Szulc i Jan Wiśniewski.

KONTYNUACJA DZIAŁALNOŚCI PTS W LATACH TRZYDZIESTYCH XX W.

Sekcja statystyki, działająca w ramach Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich, została rozwiązana w grudniu 1937 r. na skutek ponownego powołania do życia Polskiego Towarzystwa Statystycznego, w skład którego członkowie sekcji statystyki TEiSP weszli jako założyciele.

Działalność PTS do wybuchu II wojny światowej była bardzo ożywiona i wysoce owocna. Towarzystwo wydawało czasopisma: „Przegląd Statystyczny” i „Statystyka w przedsiębiorstwie”. Funkcjonowały cztery oddziały terenowe: śląsko-dąbrowski, poznański, wileński i lwowski. Najbardziej intensywnie pracował oddział śląsko-dąbrowski. Działały także cztery sekcje: statystyki matematycznej, statystyki w przedsiębiorstwie, statystyki gospodarczej i społecznej oraz statystyki ludności. W roku 1938 wydano trzy zeszyty „Przeglądu Statystycznego” oraz pięć zeszytów „Statystyki w przedsiębiorstwie”, a także inne publikacje. We władzach PTS zasiedli: prof. Stefan Szulc, prof. Edward Szturm de Sztrem, prof. Ludwik Krzywicki, prof. Edward Grabowski, doc. Jan Wiśniewski, prof. Jan Czekanowski, mgr Jan Derengowski.

W PTS pracowały również m.in. dwie komisje naukowe: ds. słownictwa statystycznego oraz do opracowania przewodnika po źródłach statystycznych. Szczegółowy plan i zakres przewodnik a został opracowany przez komisję pod kierunkiem Wacława Skrzywana. Dorobek tej komisji został zniweczony w wyniku działań wojennych.

Szczególnie godne podkreślenia jest Walne Zgromadzenie PTS, które odbyło się 2 kwietnia 1939 r. w auli Szkoły Głównej Handlowej. Na uczestnikach Walnego Zgromadzenia ciążyła już groza zbliżającej się wojny. Prezes Rady i Zarządu PTS Edward Szturm de Sztrem zaproponował na przewodniczącego prof. Marcina Nadobnika z Poznania i wnioski przyjęto przez aklamację.

W trakcie zebrania przewodniczący udzielił głosu Jerzemu Heinrichowi, który w porozumieniu z Zarządem PTS zgłosił wniosek następującej treści: *Statystycy całej Polski zrzeszeni w Polskim Towarzystwie Statystycznym, zebrani na dorocznym Walnym Zgromadzeniu, w obliczu burzy dziejowej szalejącej tuż u granic Rzeczypospolitej, łączą się z ogółem obywateli w jednomyślniej woli bezwzględnej obrony nienaruszalności terytorium Polski, Jej honoru oraz całkowitej niezależności decyzji o losach Państwa i Jego krwią zdobytych praw. Walne Zgromadzenie wyraża pewność, że dla tych celów nikt z nas nie poskąpi ofiar i że wszyscy członkowie Towarzystwa staną w karnych szeregach do walki o przyszłość Polski i obronę najszczytniejszych ideałów ludzkości. Odpowiadając na apel najwyższych władz Rzeczypospolitej, Walne Zgromadzenie wzywa wszystkich członków Polskiego Towarzystwa Statystycznego do wzięcia jak najwydatniejszego udziału w subskrypcji Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej i uchwala wpłacić z funduszy Towarzystwa zł 500 (pięćset) na Fundusz Obrony Narodowej.* Wniosek został przyjęty przez zebranych jednogłośnie.

Zgromadzenie wybrało nowe władze PTS. Prezesem i wiceprezesem zostali powtórnie E. Szturm de Sztrem i J. Czekanowski. W 1939 r. wyszły dwa

zeszyty „Przeglądu Statystycznego”, były też zgromadzone materiały do następnych numerów, wydano również dwa zeszyty „Statystyki w przedsiębiorstwie”. W II tomie „Przeglądu Statystycznego” została zamieszczona lista członków PTS (stan z 15 czerwca 1939 r.), na której figuruje 291 nazwisk członków zwykłych oraz 30 członków wspierających.

Członkowie PTS, którzy nie zginęli podczas działań wojennych, oderwani od warsztatów pracy naukowej i zawodowej, brali udział w tajnym nauczaniu, kontynuowali (w miarę możliwości) prace badawcze, przygotowywali kadry statystyków na okres powojenny. Wiele prac członków PTS z okresu okupacji, jak np. L. Landaua *Kronika lat wojny i okupacji*, ma wartość nieprzemijającą. Inni członkowie PTS, zatrudnieni w Urzędzie Statystycznym Generalnego Gubernatorstwa w Krakowie, ochronili materiały badawcze GUS.

Inicjatorem reaktywowania PTS po II wojnie światowej był w 1947 r. prof. S. Szulc, ówczesny prezes GUS. On też został wybrany na przewodniczącego Towarzystwa. Pomimo nasilających się trudności, wynikających z uwarunkowań ówczesnego okresu, PTS działało aktywnie do końca 1950 r. W latach 1955—1981 nastąpiła przerwa w istnieniu odrębnej organizacji statystyków (po zlikwidowaniu PTS 4 kwietnia 1955 r.).

REAKTYWOWANIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA STATYSTYCZNEGO

Kolejna inicjatywa reaktywowania społecznej organizacji statystyków polskich powstała w 1980 r. wśród grona pracowników GUS. W następnej fazie wyłonił się zespół, który miał tę inicjatywę zrealizować. Współprzewodniczyli mu prof. Leszek Zienkowski i doc. dr Jan Kordos, a w jego skład wchodził: Lucjan Adamczuk, Kazimierz Latuch i inni. Zespół przygotował dokumenty potrzebne do reaktywowania organizacji (projekt statutu, deklarację programową), a następnie 16 kwietnia 1981 r. zwołał Zgromadzenie Założycieli PTS w sali Muzeum Woli. W założycielskim Zgromadzeniu wzięło udział 40 statystyków z Białegostoku, Lublina, Łodzi, Olsztyna, Poznania, Rzeszowa, Szczecina, Torunia, Warszawy i Wrocławia. Powzięli oni jednogłose uchwałę o powołaniu do życia PTS oraz przedyskutowali i przyjęli przygotowane dokumenty. Na Zgromadzeniu tym wybrano również Tymczasową Radę PTS, zobowiązując ją do prowadzenia prac związanych z formalnym i faktycznym powołaniem Towarzystwa.

Towarzystwo zaznaczyło też swoją pozycję na arenie międzynarodowej, w 1994 r. zostało afiliowane przy MIS. Każdego roku Towarzystwo jest organizatorem 2 lub 3 konferencji naukowych o charakterze międzynarodowym. Jest już tradycją, że wiele oddziałów PTS wspólnie z ośrodkami akademickimi organizuje systematycznie seminaria lub konferencje poświęcone najważniejszym problemom nurtującym statystyków i społeczność lokalną. Prace zgłoszone na konferencjach są publikowane w czasopiśmie naukowym wydawanym przez PTS i GUS: „Statistic in Transition”, „Wiadomości Statystyczne”, „Kwartalnik Statystyczny” lub w specjalnych tomach monotematycz-

nych. Obecnie działają w Towarzystwie organy pomocnicze: sekcja historyczna, sekcja klasyfikacji i analizy danych, sekcja statystyki matematycznej oraz Biuro Badań i Analiz Statystycznych.

W 1990 r. powstała sekcja taksonomiczna, która w 1993 r. zmieniła nazwę na sekcję klasyfikacji i analizy danych PTS. Sekcja ta organizuje co roku konferencje, a podstawowe rezultaty swych badań naukowych opublikowała w 10 tomach pn. *Klasyfikacja i analiza danych — teoria i zastosowanie*.

W 2002 r. sekcja klasyfikacji i analizy danych PTS była organizatorem konferencji Międzynarodowej Federacji Towarzystw Klasyfikacyjnych *The Eighth Conference of the International Federation of Classification Societies (IFCS)* w Krakowie.

Duże znaczenie w działalności Towarzystwa miały prace prowadzone przez Biuro Badań i Analiz Statystycznych. Jest ono jednostką badawczą, prowadzącą działalność gospodarczą na zlecenie różnych instytucji naukowych i wyższych uczelni. Z zysków Biura jest praktycznie finansowana cała działalność organizacyjna i programowa PTS. Dzięki temu możliwa była aktywacja działalności Towarzystwa w wielu dziedzinach, m.in. przeznaczono je na wyposażenie w sprzęt audiowizualny, nagrywanie filmów szkoleniowych i popularizatorskich, organizowanie konferencji naukowych, finansowanie wydawnictw itp.

PERSPEKTYWY DZIAŁANIA PTS

Współcześnie są rozwijane różnorodne kierunki metodologii badań statystycznych: analiza danych, wnioskowanie statystyczne, teoria podejmowania decyzji, analiza bayesowska, analiza bootstrapowa czy informatyka statystyczna. Działalność statystyków, w tym zrzeszonych w PTS, będzie się koncentrować na metodologii analizy danych i informatyce statystycznej. W szczególności będzie ona dotyczyć metody eksploatacji danych (*data mining*), przez które rozumie się metody statystyczne i metody sztucznej inteligencji umożliwiające znajdowanie nieznanych jeszcze zależności między danymi w posiadanych bazach danych. Metody te pozwalają z określonych danych tworzyć wiedzę — odkrywać zależności, trendy, modele regresji. Te działania statystyki są podstawą podejmowania decyzji we wszystkich działach gospodarki każdego przedsiębiorstwa i muszą być elementem nowoczesnych programów na wszystkich poziomach nauczania.

W celu realizacji tak sformułowanych zadań istotnymi elementami działania Towarzystwa będzie:

- 1) edukacja statystyczna,
- 2) zmiany w komunikowaniu się „językiem statystycznym”,
- 3) całościowe podejście statystyczne do badanych problemów.

Nauczanie, bez względu na poziom na jakim jest prowadzone, sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na pytania stawiane przez studenta, otoczenie lub samego nauczyciela. Odpowiedź powinna spełniać dwa kryteria: zupełności i prawdziwości. W sytuacjach złożonych często odpowiedzi nie są znane, a część z nich nie spełnia podanych kryteriów.

Nauczyciel akademicki w nauczaniu statystyki wyróżnia dwa cele:

- opanowanie przez studentów wzorów matematycznych i umiejętności ich zastosowania przy użyciu komputerów;
- przyswojenie podstawowych koncepcji i idei stanowiących podstawę umiejętności myślenia statystycznego, które pozwoliłoby studentom przeprowadzić ilościową analizę informacji.

J. Garfield (1995) uznaje pozytywne oceny wyników nauczania ze statystyki, jeśli absolwent:

- opanuje podstawy wiedzy statystycznej w takim zakresie, aby mógł lepiej rozumieć i interpretować informację;
- będzie umiał porozumiewać się językiem statystycznym, rozwiązywać problemy statystyczne, wysuwać i uzasadniać wnioski, wyjaśniać przyczyny analizowanych zjawisk;
- będzie wiedział, że zwykle istnieje wiele metod rozwiązania tego samego problemu statystycznego;
- będzie miał świadomość, że opierając się na tych samych danych można dojść do różnych wniosków, jeśli przyjmie się różne założenia oraz zastosuje różne metody analizy;
- będzie rozumiał, że statystyka nie daje rozstrzygnięć ostatecznych, chociaż może sugerować wiele i dlatego wnioski formułowane przez nią nie mogą być ślepo akceptowane.

Potrzebujemy „statystyki w społeczeństwie”. Towarzystwo naukowe powinno promować statystykę wśród obywateli — odpowiadać na ich potrzeby. Powstaje pytanie, czy łączymy się z nimi. Innymi słowy, czy przedstawiciele służący społeczeństwu: urzędnicy rządowi i samorządowi, menedżerowie, konsultanci, eksperci, naukowcy i in. stosują metody statystyczne we własnych przedsięwzięciach czy też nie?

Problem wiąże się z edukacją statystyczną i komunikowaniem się „językiem statystycznym”, który często posługuje się słowami z języka potocznego, ale o zupełnie innym znaczeniu. Dlatego wielu osobom wydaje się, że pojęcia statystyczne powinny być dla nich oczywiste. Nic bardziej mylnego. Rola statystyków w nauce i społeczeństwie nawet obecnie nie jest dobrze rozumiana przez opinię publiczną i specjalistów. Statystyka jest: *książką, za pomocą której możemy wspiąć się po drabinie od danych do informacji o jeden szczebel wyżej* (Rao, 1994).

Co możemy zrobić, by odnowić nasz image? Z pewnością wiele rzeczy, ale przede wszystkim musimy poświęcić więcej uwagi efektywnemu komunikowaniu się ze społeczeństwem. S. J. Gould (1997) zauważył, że: *Wielcy uczeni zawsze dokonywali największych popularyzacji bez skompromitowania integralności przedmiotu lub autora.*

Przyszłość metod statystycznych bez szeroko zakrojonego o działania prospołecznego i doradztwa może być problematyczna. Muszą one stać się podstawowymi składnikami naszego planu strategicznego.

Kwestia integralnego traktowania problemów statystycznych jest podobna do tego, co widzimy w innych dziedzinach nauki. Jest ona odzwierciedleniem napięcia pomiędzy wąsko rozumianą pogonią za nauką a podejściami, które jest bardziej holistyczne. Kładziony jest nacisk na syntezę, co za chęcią do interdyscyplinarności.

Jest sprawą oczywistą, że w obecnych warunkach badania statystyczne nie mogą być realizowane bez wsparcia informatycznego. Wsparcie to polega nie tylko na samych wykonaniu obliczeń informacji wynikowych udostępnianych użytkownikom, lecz także na realizacji za pomocą technologii informatycznych do przetwarzania danych statystycznych, edycyjnych itp. Wymaga to opracowania odpowiednich założeń (algorytmów) stanowiących podstawę do budowy niezbędnych programów komputerowych. Niektóre z tych algorytmów mogą opracować sami informatycy, ale w większości przypadków ich wiedza zawodowa w zakresie statystyki nie wystarcza do wyboru właściwych metod, akceptowanych przez tę dziedzinę (Stefanowicz, 2001).

Można nawet sformułować tezę, że dorobek statystyków i informatyków w tym zakresie dostarcza poważnych argumentów wprowadzania „informatyki branżowej” — informatyki statystycznej z jej specyficznymi procesami i algorytmami jakości danych poddawanych przetwarzaniu (wspomnianej kontroli, korekty, symbolizacji itp.).

Patrząc w przyszłość, program nauczania statystyki absolwentów uniwersytetów powinien opierać się na informatyce w równym stopniu, jak dziś koncentruje się na matematyce. Potrzeby informatyki i statystyki nieco się pokrywają. Należy umacniać je tak, aby zyskały na tym obydwie dyscypliny. Na przykład dobrym rozwiązaniem mogłoby być wprowadzenie informatyki statystycznej do programów studiów.

Wyzwania stojące przed statystykami wskazują także perspektywy rozwoju PTS:

- istotne jest rozwiązywanie małych problemów. W przemyśle, handlu i usługach naciski konkurencji są tak silne, okresy tak krótkie, natomiast zbieranie danych tak kosztowne, że przygotowanie planów i decyzji musi opierać się na coraz mniejszej ilości danych,
- faktyczne wyzwanie wiąże się z rozwiązywaniem coraz większych problemów. Zarówno statystycy, jak i dobrze wykształceni przedstawiciele innych dyscyplin, mający zdolności do kreowania racjonalnych zmian, mają tendencję do stymulowania tego kierunku,
- w wielu dziedzinach można obserwować nadmierne ilości informacji, np.: gigabajty w ruchu telefonicznym, terabajty danych o globalnych zmianach klimatycznych.

Uwagi końcowe

Nasza perspektywa działalności musi być wielowymiarowa:

- bezwzględnie należy rozszerzyć działalność badawczą i doradczą,

- powinniśmy lepiej wykorzystać własne zasoby ludzkie,
  - należy wzmocnić powiązania międzynarodowe i zwiększyć tam nasze wpływy,
  - musimy sprostać poszerzonemu inkluzyjnemu ujęciu statystyki, które lepiej odzwierciedla holistyczną naturę naszego przedmiotu i bogactwo sposobów przyczyniania się do dobrobytu społeczeństwa,
  - musimy dostosować podstawy statystyki, tak by objęły one silną pozycję nauk komputerowych, jako części fundamentów naszej dziedziny,
  - należy przygotować metody analizy zbiorów danych masowych.
- Naszym wspólnym celem jest troska o przyszłość i rozwój statystyki, ponieważ od niej zależy także nasze powodzenie.

---

prof. dr hab. Czesław Domański — Uniwersytet Łódzki

LITERATURA

- Gould S. J. (1997), *Bright Star among Billions*, „Science”, No. 275
 Rao C. R. (1994), *Statystyka i prawda*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
 Stefanowicz B. (2001), *Edukacja statystyczna*, „Kwartalnik Statystyczny”, Rok III, nr 1

SUMMARY

The first part of the article presents an outline of the statistical thinking development on Polish territories since 19th century. In the second part the Author characterizes activities of the Polish Statistical Society (PTS) since 1912 as well as the Polish Economists and Statisticians Society in years 1917—1939 as well as in years after 1945. In the end the Author discusses activity perspectives of the PTS in the next years.

РЕЗЮМЕ

В первой части статьи автор представил краткую характеристику развития статистического мышления на польских землях с начала XIX века, а во второй части характеризует деятельность ПСО с 1912 г. и Общества экономистов и польских статистиков в 1917—1939 гг. и после 1945 г. В конечной части статьи были обсуждены перспективы деятельности ПСО в ближайшие годы.